

TREND

MIGRÁCIÓ, JÁRVÁNY, HÁBORÚ: EURÓPA LEJTMENETBEN

Európai Stabilitási
Index 2020–2023

1. szám | 2024

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A 2010-es évek viszonylagosan állandó növekedési üteme és szélcsendes, háborúmentes időszaka a mából visszatekintve boldog békeidőknek tűnik, amelyen jókora foltot ejtett a 2015-ben kiéleződő migrációs krízis. Mégis, a 2020-as éveket reménykedéssel kezdte meg a kontinens, benne a britek távozása után az Európai Unióhoz tartozó 27 állam is, ám a történelem ezúttal sem ért véget. **A 2020-as évek első harmadában bekövetkezett a krízisek konvergenciája, amely leginkább Európát, azon belül az Európai Unió tagjait is érinti.** Ez a korábbi válságok, mint a migrációs krízis és a klímaváltozás maradandóságát, valamint az újabb keletű válságok – úgymint a koronavírus-járvány és a kontinens keleti határán zajló háború – sokasodását jelenti, továbbá azt, hogy ezek összekapcsolódása további gondokat okoz, amelyek az infláció, a nyersanyaghiány, az integrációs problémák és a politikai instabilizálódás képében jelentkeznek.

2020. február–márciusától kezdve a koronavírus-járvány, aztán másfél éven keresztül annak hullámai rontották az összeurópai stabilitást, közegészségügyi, gazdasági, társadalmi és többhelyütt (Belgium, Bulgária, Olaszország, Románia) politikai tekintetben egyaránt. Mihelyst fölcsődtünk a harmadik-negyedik hullámból, a nyitás következtében el is kezdett visszapattanni a gazdaság, ám máris éledezni kezdett az infláció, majd 2022. február 24-én kitört az orosz–ukrán háború. A háború orosz részről való megindítására reagáló transzatlanti (amerikai, brit és uniós) szankciós politika, aztán ennek nyomán is az energiahordozók fokozódó drágulása újabb válsággal járt, amely általános áremelkedést és inflációt okozott. A háború második évében, 2023-ban a további eszkaláció jeleit lehetett megfigyelni, amelyet a nyugati fegyverszállítások és az orosz oldalon bevont harceszközök jeleztek, aztán az orosz erődítési munkálatok, az elmaradt ukrán ellentámadás, valamint az orosz területen végrehajtott támadások és a lassú donbasszi előrenyomulás (Bahmut) pedig nyomatékosították. **Európa pozícióit a háború által felgyorsított világrendszerváltás folyamata tovább rontotta, amely általános stabilitási problémát okoz.** Miközben az Európai Unió vezetése és legtöbb országa, jóformán az egyetlen Magyarország kivételével, az Amerikai Egyesült Államok geo- és gazdaságpolitikai érdekének vetette alá magát, addig az

XXI. SZÁZAD INTÉZET

Békés Márton
Biró András
Deák Dániel
Halkó Petra
Kosztur András
Nagy Milán

TREND | 1. szám | 2024

2024. június 24.

Tipográfia, tördelés: Arany Imre | Layout Factory

© XXI. Század Intézet, 2024

orosz-kínai szövetség erősebbre fonódik és a globális Dél vezető erejének mutatkozik, melynek fórumai (BRICS+, Sanghaji Együttműködés Szervezete, Övezet és Út kezdeményezés) egyre bővülnek, az „el nem kötelezett” India és a regionális középhatalmak pedig saját útjukat járják.¹

Európa eközben kulturális természetű problémáktól is szenved, gondoljunk csak a két-három generáció óta tartó bevándorlás által eredményezett multikulturális társadalmak feszültségeire, melyet tovább fokoz a 2015 óta tartó illegális migráció, amely a Földközi-tenger térségében a mai napig tart. A külső hatások mellé belső kohéziós problémák társulnak (ráadásul e kettő összefügg egymással), melyeket az elvallástalanodás, az óceán túlpártjáról importált *cancel culture*, az LMBTQ-lobbi térnyerése és a *woke*-nak nevezett kulturális destabilizáció vált ki. Mindennél jobb fokmérője a változásoknak, hogy miközben Görögországban az ortodox kereszténység alkotmányban rögzített uralkodó vallás, 2024 februárjában – az ortodox egyház heves tiltakozása ellenére is – legalizálta a magát kereszténydemokratának (!) valló parlamenti többség az azonos neműek házasságát; az év márciusában pedig a francia törvényhozás – világszerte – alkotmányban rögzítette az abortuszhoz való jogot. Az idejű Euróvízió feltette a pontot a régóta érlelődő folyamat végére (?), amikor Svájc nembináris versenyzője nyerte a dalfesztivált, amelyen sikerrel szerepelt egy másik *queer* induló, egy kábítószerfüggő énekes által vezetett sátánista írországi együttes.

A komplex válság, amelyet polikrízisnek is neveznek, a kormányzasan is megmutatkozik. A II. világháború, illetve a hidegháború utáni nagy európai néppártok kétezres években kezdődő erodálódása az elmúlt másfél évtizedben a végéhez ért. Ennek következtében számos nyugat-európai országban nincsenek már nagy kormányzópartok, legyenek azok kereszténydemokraták vagy szociáldemokraták, a politikai centrum szétesett, a liberális és zöldpártok képtelenek kisközepesnél nagyobbra nőni, ugyanakkor tovább aprózza a politikai kínálatot a szélsőséges frakciók és a viccpártok megjelenése. A helyzetet fokozza az iszlámhoz kapcsolódó felekezeti és etnikai pártok megerősödése (Hollandia, Németország). Mindez nehézkes kormányalakításokhoz, ügyvezető és ideiglenes kabinetekhez vezet, ha pedig mégis sikerül parlamenti többséget kialakítani a többnyire három-négy kisebb pártból álló nagykoalíciók mögé, akkor

¹ Vö. Világrendszerváltók – Regionális nagy- és középhatalmak felemelkedése. *TREND*, 2023/2.

vagy instabil összetétel jön össze, vagy karakter nélkülivé válnak a szereplők, vagy hamar bekövetkezik a népszerűségvesztés, esetleg forgóban váltják egymást az egyes pártelnökök az ország élén. Mindez tovább növeli a belpolitikával kapcsolatos apátiát, vagy pont fordítva: kedvez a szélsőséges nézetek terjedésének.

A XXI. Század Intézet első ízben a 2016 és 2019 közötti évek vonatkozásában készítette el az Európai Stabilitási Indexet. Az akkor megállapított sorrend élén Málta végzett, amelyet a második helyet megszerezve Magyarország követett, az első tíz ország között hazánkkal együtt öt közép-európai országot találtunk (V4-ek és Szlovénia). Az akkor vizsgált 28 ország között az unió erős állama, Németország a 14. helyet kapta, a jogilag még tag Egyesült Királyság a huszonegyediket, Franciaország és Olaszország pedig huszonöt-huszonhatodikként igencsak hátul szerepelt. A most összeállított **Európai Stabilitási Index, amely a 2020–23-as változásokat veszi figyelembe, némi átrendeződést és lecsúszást mutat: Európa lejtmenetbe került.** Általánosságban elmondható, hogy a koronavírus-járvány és annak hatásai mellett még a legstabilabb európai országok pozícióit is érdemben gyengítette a háború, valamint annak rendkívül kedvezőtlen gazdasági és társadalmi hatásai. Negatív hatással volt a bevándorlás, a terrorfenyegetettség és a kormányzástelenség marandónak bizonyuló mintázata is.

Részletesebben arról van szó, hogy a 2020 és 2023 közé eső esztendő, vagyis a 2020-as évtized első harmada egyfelől némi átrendeződést és helycserét hozott a stabilitási rangsorban, másfelől egyes országok nem tudtak kitörni helyzetükből. A főbb megállapítások, az Európai Stabilitási Index listáját élbolyra, középmezőnyre és sereghajtókra harmadolva, a következők:

- Az első tíz országba a 70 százalék fölötti stabilitást mutatók kerülnek. A korábban vizsgált 2016 és 2019 közötti időszakhoz hasonlóan **ismét Málta lett Európa legstabilabb országa** (81%). A második helyen Luxemburg található, amelyet Írország és Dánia követ. **Az 5–8. helyeken csak közép-európai országokat találunk, sorrendben Lengyelországot, Magyarországot, Szlovéniát és Csehországot.** Bár a közép-európai országokat nehezen érintette a háborús krízis, ami főként földrajzi közelségükkel magyarázható, ennek ellenére Lengyelország, Magyarország és Csehország továbbra is a tíz legstabilabb európai ország közé tartozik. Őket Portugália és Svédország követi.

- **Magyarország a 2020–23 közötti stabilitási mutatókat összegző rangsorban a 6. helyet foglalja el, a lengyelekhez és szlovénekhez hasonlóan jónak számító 76 százalékos eredményt felmutatva.** Mivel hazánk közel fekszik a háborús konfliktushoz, az energjaválság és az abból fakadó egyéb gazdasági kihívások halmozottan érintették, de a helyzet a 2023-as év második felére már javulásnak indult: a kormány sikeresen leverte az inflációt, a fogyasztás ismét növekedésnek indult, a gazdasági prosperitás visszatérőben van. Meg kell jegyezni, hogy a gazdasági válság nálunk nem járt a társadalmi és politikai stabilitás romlásával, így **Magyarország továbbra is Európa egyik legstabilabb országa maradt.**
- A középmezőnyhöz 12 országot sorolunk, a 11. helyezett Szlovákia után Finnország, Ausztria, Litvánia és a velük azonos pontszámot kapó Németország jönnek. **Németországgal kapcsolatban – amely a maga 67 százalékaival az EU 27-ek között a nem túl előkelő 15. helyet szerezte meg – megjegyzendő, hogy Európa vezető hatalma és legnagyobb gazdasága 2020 után mind a járványt, mind a háborút rendkívül megszenvedte, a kevert társadalom problémái mellett pedig belpolitikai nehézségei is akadnak, hiszen a népszerűtlen hárompárti Ampel-koalíció többször is az összeomlás szélére került.** Németország után kis leszakadással Bulgária, Hollandia és Lettország következik. A sort Ciprus folytatja, amely új szereplő a középmezőnyben: a szigetország az utóbbi években stabilizálódott, mind politikai, mind gazdasági téren erősödés tapasztalható. A középmezőnyt sorrendben a hasonló arányt elérő Észtország, Horvátország és Románia zárja (64%).
- A leginstabilabb öt ország között olyan fontos európai államok találhatóak, mint Olaszország, Belgium, Görögország, Franciaország és Spanyolország, mely utóbbi úgy a 2020–23 közötti, mint a 2016–19 közötti időszakra vonatkozó Európai Stabilitási Indexben az utolsó helyen végzett, most 52 százalékot érve el. Figyelemreméltó, hogy **az öt sereghajtó között négy dél-európai ország van, melyek közül kettő, azaz Olaszország és az utolsó előttiként végzett Franciaország az Európai Unió harmadik, illetve második legfontosabb állama.**

A 2020–23 között eltelt négy év gazdasági, társadalmi és politikai mutatóit összegző Európai Stabilitási Index az Európai Unió 27 tagállamának komplex rangsora. A számokból egyértelműen kiderül, hogy a 2016–19 közötti négy év összegzett mutatójához képest Európa egésze lejtmenetbe került, amelynek okai között ott vannak a maradandónak bizonyuló korábbi strukturális problémák, mint például a nyugat-európai országokat sújtó migráció és annak hosszútávú társadalmi következményei, de alapvetően járulnak hozzá a koronavírus-járvány és az elhúzódó orosz–ukrán háború, valamint ezek gazdasági folyamányai, elsősorban is az infláció. Az adatok arra mutatnak, hogy a multikulturális társadalom, az illegális migráció és a koalíciós kormányzás fokozottan hozzájárul az instabilitáshoz.

EURÓPAI STABILITÁSI INDEX 2020–2023

		Politikai stabilitás		Gazdasági stabilitás		Társadalmi stabilitás		Összesítés	
		Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1.	Málta	53	88%	46	77%	46	77%	145	81%
2.	Luxemburg	46	77%	47	78%	49	82%	142	79%
3.	Írország	43	72%	47	78%	51	85%	141	78%
4.	Dánia	45	75%	48	80%	45	75%	138	77%
5.	Lengyelország	48	80%	43	72%	46	77%	137	76%
6.	Magyarország	56	93%	34	57%	47	78%	137	76%
7.	Szlovénia	48	80%	43	72%	46	77%	137	76%
8.	Csehország	45	75%	39	65%	45	75%	129	72%
9.	Portugália	45	75%	41	68%	41	68%	127	71%
10.	Svédország	41	68%	43	72%	43	72%	127	71%
11.	Szlovákia	43	72%	44	73%	39	65%	126	70%
12.	Finnország	46	77%	36	60%	42	70%	124	69%
13.	Ausztria	33	55%	44	73%	43	72%	120	67%
14.	Litvánia	42	70%	40	67%	38	63%	120	67%
15.	Németország	37	62%	41	68%	42	70%	120	67%
16.	Bulgária	39	65%	45	75%	34	57%	118	66%
17.	Hollandia	34	57%	42	70%	42	70%	118	66%
18.	Lettország	40	67%	37	62%	41	68%	118	66%
19.	Ciprus	40	67%	42	70%	35	58%	117	65%
20.	Észtország	36	60%	42	70%	38	63%	116	64%
21.	Horvátország	44	73%	42	70%	30	50%	116	64%
22.	Románia	46	77%	37	62%	32	53%	115	64%
23.	Olaszország	47	78%	34	57%	33	55%	114	63%
24.	Belgium	24	40%	44	73%	44	73%	112	62%
25.	Görögország	47	78%	41	68%	22	37%	110	61%
26.	Franciaország	34	57%	32	53%	36	60%	102	57%
27.	Spanyolország	21	35%	39	65%	33	55%	93	52%

A RANGSOR ÉRTÉKELÉSE

Az előző, 2016 és 2019 közötti éveket értékelő Európai Stabilitás Index 2020 eleji publikálása során még nem gondoltuk, hogy az előttünk álló évek ennyire embert próbálók lesznek. A 2020–21-es koronavírus-járvány, annak évekig tartó egészségügyi, gazdasági, társadalmi és politikai hatásai, majd a 2022-ben kitört és azóta is tartó orosz–ukrán háború alapjában változtatta meg az európaiak életét – most sokkal bizonytalanabb helyzetben vagyunk, mint a 2020-at megelőző években. **A járvány és a háború együttes, de legalábbis egymásra való hatása következtében Európa ma sokkal kevésbé stabil, az európai uniós országok nagyrésze politikai, gazdasági és társadalmi problémák sorától szenved, főleg, hogy a korábbi problémákat sem oldották meg.** Ezt az Európai Stabilitás Index friss rangsora is visszatükrözi.²

ÉLBOLY: MÉG A LEGSTABILABB ORSZÁGOKAT IS MEGVISELTÉK A VÁLSÁGOK

Az előző Európai Stabilitás Index adatsorához képest még a legjobb pontszámot kapó Málta teljesítménye is romlott (89-ről 81 százalékra), és míg a 2016–19 közötti időszakban összesen öt ország (sorrendben Málta, Magyarország, Lengyelország, Csehország, Luxemburg) ért el 80 százalékos vagy annál jobb eredményt, addig a 2020–23-as időszakban egyedül Málta jutott be ebbe a kategóriába, az is csak egyetlen százalékponttal. A kis szigetország fő versenyképességi tényezője, hogy politikai rendszerre rendkívül stabil: az országban lényegében kétpártrendszer működik, a Munkáspárt és a Nemzeti Párt 40–50 százalék közötti társadalmi támogatottsággal váltja egymást a hatalomban, nincsen koalíciós kényszer és ebből adódó politikai válság sem. Málta gazdasága ráadásul viszonylag könnyen átvészelte a járvány és a háború jelentette válságos időszakot, a 2020. esztendő óta leszámítva minden évben az uniós átlagot jóval meghaladó mértékben nőtt a gazdasága, emellett az egész Európát sújtó inflációs

² A továbbiakban a helyezéseket a sorrendben betöltött hely és a százalékos mutatók szerint is megadjuk. Noha a 2016–19 közötti Európai Stabilitási Indexben – akkor az Egyesült Királysággal együtt – még 28, a 2020–23 közöttire vonatkozóban pedig 27 uniós tagállamot tartottunk nyilván, a helyezések mégis összevethetők, hiszen továbbra is tükrözik az erőssorrendet. (A szerk.)

krízis is kevésbé érintette. Málta államadóssága a GDP-hez viszonyítva 50 százalék körül alakul és csökkenő tendenciát mutat, a társadalmi változók tekintetében egyedül a rendkívül alacsony termékenységi ráta rontotta a szigetország pozícióját, míg a jó foglalkoztatottsági mutatók erősítették.

A második helyen Luxemburg szerepel, mely ország lényegében tartotta korábbi pozícióját, az elmúlt évek válságai nem befolyásolták Európa egyik leggazdagabb államának helyzetét. Hasonlóan szerencsés volt Írország és Dánia is, mely országok ugyancsak megőrizték korábbi helyezésüket, hasonló pontszámot kaptak, mint négy évvel ezelőtt.

A rangsor első tíz országából kilenc már az előző Európai Stabilitás Indexben is hasonlóan kedvező helyet foglalt el, egyedül Szlovákia esett ki az élbolyból, míg új országgént megjelent Portugália, amely mind gazdasági, mind politikai téren lényegesen stabilabb lett az elmúlt négy évben. Ezt egyedül António Costa korábbi portugál miniszterelnök tavaly novemberi lemondása árnyalta, őt idén tavasszal Luís Montenegro miniszterelnök kisebbségi kormánya váltotta. Az idén március 10-én tartott előrehozott parlamenti választáson a jobboldali pártokat tömörítő Demokratikus Szövetség nyert ugyan, maga mögé utasítva a több mint nyolc éven át kormányzó baloldali Szocialista Pártot, de az abszolút többséget nem sikerült elérniük. Mindenesetre a mostani 9. helyezéssel Portugália bekerült Európa legstabilabb országai közé, amit javarészt annak köszönhet, hogy jelentős földrajzi távolságra fekszik az orosz–ukrán háborútól, így annak gazdasági hatásai és az energiaválság is kevésbé érintette. A tizedik helyezett Svédország, amely a járvány alatt különutas intézkedéseket vezetett be, élén 2022 októbere óta jobbközép koalíció áll, 2024 márciusára a NATO 32. tagja lett.

Szembetűnő, hogy **a közép-európai országokat megviselte a háborús krízis, ami főként a földrajzi közelségükkel magyarázható. Ennek ellenére Magyarország, Lengyelország és Csehország továbbra is a tíz legstabilabb európai ország közé tartozik**, míg Szlovákia kiesett az élbolyból, hiszen a 11. helyen végzett. Mintha utóbbival kapcsolatban rangsorunk megjósolta volna azt a példátlan belpolitikai krízist, amely abban az európai kontinensen egyedülálló fegyveres merényletben csúcsozott ki, amelyet Robert Fico regnáló miniszterelnök ellen hajtottak végre 2024. május 15-én. **Magyarország a mostani összeállításban a hatodik helyre került a korábbi második helyezése után, ami egyértelműen**

és kizárólag a háború okozta gazdasági sokknak köszönhető. Hazánkat ugyanis a többi európai országhoz viszonyítva is kiemelkedő mértékben érintette az energiaválság, ami komoly inflációs nyomást eredményezett, az infláció csökkentette a lakossági fogyasztást, ami pedig visszavetette a gazdasági növekedést. A 2023-as esztendő utolsó negyedében azonban már látszódtak a javulás jelei: az inflációt sikeresen letörte a kormány, majd a gazdasági növekedés is beindult 2024 első negyedévére. A gazdasági válság társadalmi szinten nem rontotta Magyarország stabilitását: a munkanélküliség nem nőtt, a béremelkedés üteme az utolsó, általunk vizsgált év, vagyis 2023 második felében már meghaladta az áremelkedés mértékét. Politikai szinten sem történt változás: az Orbán-kormány pozíciói továbbra is stabilak, a társadalmi támogatás is erős mögötte, más országokkal ellentétben nem alakult ki politikai krízis. Lengyelország a harmadik helyről az ötödik helyre került, a politikai és a gazdasági stabilitás mutatói romlottak érdemben, amelynek következményei újfent 2023–24-ben, pontosabban a választások után az új Tusk-kabinet által foganatosított ellentmondásos intézkedésekben mutatkoztak meg. A korábbi negyedik helyezett Csehország a mostani összeállításban a nyolcadik helyre került, miután ott a politikai és a gazdasági stabilitás mutatói romlottak az elmúlt évek válságainak hatására.

NAGY MOZGÁS A KÖZÉPMEZŐNYBEN, NÉMETORSZÁG VÁLSÁGBAN

Mint már volt róla szó, a középmezőnybe (11–22. helyek közötti ország-csoport) csúszott a fent említett Szlovákia (a korábbi 9. helyezés után ezúttal 11. helyezést ért el), míg innen kikerülve az élmezőnybe került Portugália (a korábbi 20. helyről a 9. helyre jutott). Új ország a középmezőnyben Ciprus, hiszen az utóbbi években stabilizálódott, mind politikai, mind gazdasági téren erősödés mutatkozott, ennek köszönhetően a mostani listán a 19. helyet foglalja el (legutóbb az utolsó öt ország között szerepelt a 24. helyen). Fontos kiemelni, hogy a szigetországot fekvése miatt lényegesen kisebb mértékben érintették az energiaválság káros hatásai. Javult a pozíciója Finnországnak is (korábban 18. volt, most a 12.), amely 2023 áprilisa óta tagja a NATO-nak, jelentősen növelte katonai kiadásait, erősítette pozícióját a politikai stabilitás mutatóban, illetve az inflációs válságot is sikeresen kezelte. Ausztria rontott a pozícióján (11. volt, most 13. lett), ami főként a politikai stabilitás csökkenésének tudható be: nyugati

szomszédunkban több belpolitikai válság volt, a bevándorlás miatt a terrorfenyegetettség szintje is emelkedett. Ugyancsak rontja az ország politikai stabilitását, hogy a jelenleg regnáló Néppárt-Zöld-koalíció társadalmi támogatottsága alacsony, a közvélemény-kutatások szerint a jobboldali ellenzéki Szabadságpárt támogatottsága a legerősebb (a 2024. júniusi európai parlamenti választásokat a szavazatok több mint negyedével az FPÖ is nyerte).

Ugyancsak a középmezőnyben találhatók a balti országok, amelyek közül egyedül Litvánia pozíciója nem változott (az Egyesült Királyságot is magában foglaló listában 15. volt, most 14. lett), Lettország és Észtország viszont jelentősen rontott (előbbi 13. volt és 18. lett, utóbbi 17. volt és most a 20. helyen végzett). Bár ugyanúgy a 16. helyen szerepel, százalékos arányban mégis jelentősen romlott a középmezőnyön belül Bulgária helyzete (7 százalékpontot esett), mely ország komoly belpolitikai válságtól szenved; az EU legszegényebb országában három éven belül jöhet a hatodik parlamenti választás. Hasonlóan kormányozhatósági válság alakult ki Hollandiában, ahol fél év után született csak egyezség az új kormányról, miután a választáson győztes Szabadságpárt koalíciós kormány létrehozásáról állapodott meg három kisebb jobbközép párttal (az ország a 12. helyről a 17-re esett).

A középmezőnyben a legfontosabb ország Németország, amely sorrendjét tekintve alig rontott (az Egyesült Királyságot magában foglaló korábbi rangsorban a 14. volt, most a tizenötödik), százalékos aránya viszont beszédesebb: 74 helyett csak 67%. A 2016 és 2019 közötti időszakban a bevándorlási válság negatív hatásaitól szenvedett Európa vezető állama, míg 2020 után mind a járvány, mind a háború rendkívül rosszul érintette. Németországot belpolitikai nehézségek sújtják, a hárompárti koalíciós kormány többször is az összeomlás szélére került, állandó napirendi téma egy esetleges előrehozott választás lehetősége. A baloldali-liberális-zöld kormánykoalíció támogatottsága mélypontra van, ha most lenne Bundestag-választás, akkor az AfD révén erőteljes jobboldali fordulat következne be. (A 2024. júniusi európai parlamenti választások végeredménye vissza is igazolta ezt.) De nem csak politikai, hanem gazdasági téren is komoly kihívásokkal néz szembe Németország: az Oroszország elleni szankciók nem az orosz, hanem a német gazdaságot viselték meg leginkább, az Északi Áramlat felrobantására továbbra sem találnak, ha egyáltalán keresnek, válaszokat, az

energiaválság súlyos bajba sodorta a német ipart, emellett az ország gazdasága is leállt, az utóbbi években legfeljebb gyenge növekedés vagy stagnálás jellemezte.

A lista utolsó harmadában nincsen érdemi változás, egyedül Ciprusnak sikerült stabilizálnia a pozícióját. A középmezőny végén szerepel a 21. helyezett Horvátország és a 22. helyezést kapó Románia. Románia híresen instabil belpolitikai helyzettel bír, ugyanakkor az utóbbi időszakban valamelyest javult a helyzet. 2023 során változás történt a kormány élén, miután lemondott miniszterelnöki tisztségéről Nicolae Ciucu, a jobbközép Nemzeti Liberális Párt elnöke, hogy a koalíciós egyezmény értelmében átadja helyét Marcel Ciolacunak, a Szociáldemokrata Párt vezetőjének. Ugyancsak javult Románia gazdasági pozíciója, ugyanakkor ez még társadalmi szinten kevésbé jelentkezett, aminek az egyik leglátványosabb mutatója az uniós viszonylatban alacsony foglalkoztatottsági ráta. A román instabilitás szimptomája a koronavírus-járvány idején, az oltási kampány ellenében nagyra növekvő „minden ellenes” AUR párt felemelkedése.

DÉL-EURÓPA TOVÁBBRA IS SEREGHAJTÓ

A korábbi Európai Stabilitási Index utolsó öt helyezettje közül mindegyik dél-európai ország volt (sorrendben Ciprus, Franciaország, Olaszország, Görögország, Spanyolország). **A mostani sorrend utolsó öt helyén sorrendben Olaszország, Belgium, Görögország, Franciaország, végül Spanyolország szerepel.**

Olaszországban, amely legutóbb 26. volt, most viszont a 23. helyre került, Giorgia Meloni a jelek szerint politikai stabilitást teremtett, az országot már 2022 óta irányítja miniszterelnökként, ami ritkaságszámba megy abban az országban, ahol gyakran még egy évet sem élnek meg a kormánykoalíciók. Olaszországot azonban igencsak megviselték a válságok, közöttük is a koronavírus-járvány, ráadásul a GDP arányában 140 százalék körül van az államadósság, ami igencsak beszűkíti az olasz kormány politikai és gazdasági mozgásterét. Belgium 2018 és 2020 között kormány nélkül működött, rekord ideig nem tudott felállni az új kabinet, egyes előrejelzések szerint az ország akár meg is szűnhet létezni az etnikai-politikai megosztottság miatt. A válság nem most kezdődött, az ország politikai élete régóta romokban hever: a kormányalakításhoz nélkülözhetetlen koalíciós tárgyalások több mint ötszáz napig húzódtak, amivel Belgium

világcsúcsot döntött. Az északi, flamandot/hollandot beszélő Flandria és a déli, francia nyelvű Vallónia közötti feszültségek súlyos válsággal fenyegetnek, és akkor még nem számoltuk hozzá a multikulturális szét-töredezettség miatt jelenlévő afrikai, arab és török közösségek külön akaratát. **Az EU és a NATO európai székhelyének otthont adó Belgium egyetlen nyugat-európai országgént csúszott le a stabilitási lista öt sereghajtója közé.** A 2024. június 9-ei európai parlamenti választások végeredményének nyomán a belga miniszterelnök lemondott.

Görögország az euróválság óta valamelyest stabilizálta helyzetét, a számos mentőcsomagra szoruló ország gazdasága még tavaly is növekedni tudott, ugyanakkor az államadósság még mindig a GDP több mint 160 százaléka. Az elmúlt évtizedek krízishelyzetei elképesztő mértékben megviselték a görög társadalmat, a munkanélküliség például továbbra is itt a második legmagasabb az egész EU-ban, ugyanakkor az ország legalább politikai szempontból visszanyerte stabilitását. Az Egyesült Királyságot magában foglaló listán és a mostanin is a 27. helyen szerepel. Ehhez hasonló helyezést ért el a két legutolsó helyezett: Franciaország (25. helyezett volt, most a 26.) és Spanyolország (28. volt, most a 27. helyezett). Németországhoz hasonlóan nincsen jó állapotban Franciaország sem, ahol az elnök társadalmi támogatottsága mélyponton van, több kormányátalakítás is történt a közelmúltban, rendszeresek az erőszakos utcai demonstrációk, továbbá az ország gazdasága sem igazán talál magára, az államadósság továbbra is GDP-arányosan 110 százalék felett található. A válság bizonyítéka, hogy 2024. június 9-én Emmanuel Macron föloszlatta a Nemzetgyűlést. A lista utolsó helyezettje Spanyolország, melynek mutatóit továbbra is a politikai instabilitás rontotta érdemben, ugyanis az etnikai és politikai feszültségek – Belgiumhoz hasonlóan – akár az ország széteséséhez is vezethetnek. Emellett a legutóbbi választáson patthelyzet alakult ki, ami miatt nehezen kormányozható. Kellően szemlélteti az ország instabilitását, hogy a szocialista Pedro Sánchez csak több (!) szeparatista párt külső támogatásával tudott ingatag kormányt alakítani. Ennek ellenére az ország gazdasága egész jól teljesített, ami Portugáliához hasonlóan annak köszönhető, hogy földrajzilag igen messze fekszik a háborútól, így annak negatív gazdasági hatásai is kevésbé érintik.

A XXI. Század Intézet arra vállalkozott, hogy létrehozza az Európai Stabilitás Indexet, amelynek keretében számos szempont alapján megvizsgálja, mennyire stabilak az Európai Unióhoz tartozó országok. Az Európai Stabilitási Index négy év politikai, gazdasági és társadalmi folyamatainak elemzését követően pontozza és rangsorolja az Európai Unió tagállamait, kialakítva ezzel egy olyan listát, amely jól mutatja, mely országokban van a legnagyobb probléma és mely országok tudhatják magukat biztonságban. Az első Európai Stabilitási Indexünk 2020 elején készült el, és a 2016–2019 közötti adatokat vizsgálta, s miután az Egyesült Királyság 2020. január 31-ével hagyta el az Európai Uniót, ésszerűnek látszott eddig a határnapig meghosszabbítani a vizsgálat alá eső négyéves ciklust. A 2008-as gazdasági világválság félrekezelése, a 2015-ös tömeges bevándorlási hullám és a Brexit folyamatának elhúzódása csak néhány olyan példa, amely komoly próbatétel elé állította Európa országait, és rávilágított arra, hogy Európa egy része a politikai, gazdasági és társadalmi stabilitás hiányától szenved. E három terület összefügg egymással, hiszen politikai stabilitás nélkül nem lehet sikeres gazdaságpolitikát folytatni, míg a gazdasági fejlődés és a belpolitikai stabilitás elengedhetetlen a stabil társadalomhoz. A továbbiakban függelék jelleggel – az összehasonlítás érdekében és módszertani segítség gyanánt – a 2016–2019-es Európai Stabilitási Indexet és a vizsgálat változóit közöljük.

EURÓPAI STABILITÁSI INDEX 2016–2019

		Politikai stabilitás		Gazdasági stabilitás		Társadalmi stabilitás		Összesítés	
		Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
1.	Málta	55	92%	53	88%	53	88%	161	89%
2.	Magyarország	56	93%	53	88%	48	80%	157	87%
3.	Lengyelország	55	92%	54	90%	47	78%	156	87%
4.	Csehország	50	83%	49	82%	46	77%	145	81%
5.	Luxemburg	46	77%	55	92%	43	72%	144	80%
6.	Dánia	45	75%	49	82%	49	82%	143	79%
7.	Svédország	41	68%	50	83%	49	82%	140	78%
8.	Írország	45	75%	46	77%	48	80%	139	77%
9.	Szlovákia	46	77%	53	88%	39	65%	138	77%
10.	Szlovénia	41	68%	55	92%	41	68%	137	76%
11.	Ausztria	41	68%	48	80%	47	78%	136	76%
12.	Hollandia	40	67%	48	80%	47	78%	135	75%
13.	Lettország	47	78%	49	82%	38	63%	134	74%
14.	Németország	39	65%	50	83%	44	73%	133	74%
15.	Litvánia	44	73%	51	85%	37	62%	132	73%
16.	Bulgária	49	82%	47	78%	35	58%	131	73%
17.	Észtország	40	67%	51	85%	39	65%	130	72%
18.	Finnország	43	72%	42	70%	44	73%	129	72%
19.	Horvátország	44	73%	47	78%	34	57%	126	70%
20.	Portugália	48	80%	40	67%	36	60%	124	69%
21.	Egyesült Királyság	36	60%	43	72%	44	73%	123	68%
22.	Románia	39	65%	47	78%	34	57%	120	67%
23.	Belgium	26	43%	47	78%	44	73%	117	65%
24.	Ciprus	42	70%	36	60%	34	57%	112	62%
25.	Franciaország	40	67%	32	53%	35	58%	107	59%
26.	Olaszország	39	65%	34	57%	29	48%	102	57%
27.	Görögország	44	73%	33	55%	17	28%	94	52%
28.	Spanyolország	20	33%	42	70%	28	47%	90	50%

MIT ÉS HOGYAN VIZSGÁL AZ EURÓPAI STABILITÁSI INDEX?

Az Európai Stabilitási Index a XXI. Század Intézet komplex mérő-rendszere, amely az Európai Unió tagállamainak politikai, gazdasági és társadalmi stabilitását monitorozza és rangsorolja. Az Európai Stabilitás Index a politikai, gazdasági és társadalmi stabilitáson belül egyenként 6 területet vizsgál, azaz 18 változót összegez. Területenként maximum 10 pontot kaphat egy ország, ez egy kategórián belül maximum összesen 60 pontot, a három kategóriát összesítve maximum 180 pontot jelent. Az országok elemzése és rangsorolása során az Eurostat, a KSH, az OECD, a Statista, a World Bank, a Trading Economics, a NATO, a Global Terrorism Index, valamint a The Global Economist adatbázisait vettük alapul. Az Európai Stabilitás Index kialakítása során felhasználtuk továbbá az adott ország kormányzati honlapját, dokumentumait, illetve az Európai Stabilitás Index által vizsgált területeken megjelent bejelentéseket, híreket, politikai eseményeket és közvélemény-kutatási adatokat is. **Az adatokat négy évre (a legfrissebb rangsorban 2020, 2021, 2022 és 2023) visszamenően értékeltük a rangsor megalkotásakor.**

POLITIKAI STABILITÁS PONTSZÁMÁNAK ÖSSZETEVŐI

1. Terrorfenyegetettség változása (0–10 pont)

A terrorfenyegetettség és a biztonság hiánya jelentősen befolyásolja egy ország politikai stabilitását. Minél alacsonyabb a terrorfenyegetettségi szint az adott országban, annál magasabb pontszámot kap. A pontozás során a Global Terrorism Index elmúlt négyéves változásait vettük figyelembe.

2. Politikai erőszak, vallási-etnikai konfliktusok jelenléte (0–10 pont)

Jelentősen rombolja egy ország politikai stabilitását, ha jellemző a politikai erőszak vagy gyakoriak a vallási, etnikai konfliktusok. Minél kevesebb ilyen jelenség van egy országban, annál magasabb pontszámot kap.

3. Területi fenyegetettség szomszédos hatalmak, szeparatizmus által (0–10 pont)

Egy ország szuverenitása szempontjából a legfontosabb, hogy meg tudja védeni határait, ne fenyegetse semmi területi egységét. Minél inkább fenyegetve van egy ország területi egysége szomszédos hatalmak vagy szeparatizmus által, annál alacsonyabb pontszámot kap.

4. Katonai erő változása (0–10 pont)

Fontos tényező egy ország politikai stabilitása szempontjából, hogy mekkora katonai erővel rendelkezik, tagja-e valamilyen katonai együttműködésnek. Minél erősebb hadsereggel bír egy ország, minél többet költ védelmi politikára, illetve minél több katonai együttműködésnek tagja, annál magasabb pontszámot kap.

5. Kormányzati stabilitás, kormányválságok, előrehozott választások (0–10 pont)

A politikai stabilitást alapjaiban befolyásolja egy országban, hogy a kormány mögött mekkora parlamenti többség van, van-e kormányválság, gyakoriak-e az előrehozott választások. Minél stabilabb egy ország kormánya, annál magasabb pontszámot kap.

6. Kormányzó erők támogatottságának alakulása (0–10 pont)

Ha egy kormány elveszíti társadalmi támogatottságát, gyakori tiltakozások vannak tevékenysége ellen, akkor azzal az ország politikai stabilitása meginoghat. Minél magasabb egy kormány, illetve a kormánypártok támogatottsága, minél egységesebb a kormány, annál magasabb pontszámot kap.

GAZDASÁGI STABILITÁS PONTSZÁMÁNAK ÖSSZETEVŐI

1. GDP növekedésének mértéke (0–10 pont)

Egy ország gazdasági stabilitásának legfontosabb mutatója a GDP növekedésének mértéke. Ha egy ország GDP-növekedése magas, annál jobb pontszámot kap. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál főként az Eurostat adatait vettük alapul.

2. Államháztartás hiányának alakulása (0–10 pont)

Az államháztartási hiány alakulása érdemben befolyásolja egy ország gazdasági mozgásterét és stabilitását. Minél alacsonyabb államháztartási hiánnyal rendelkezik a GDP arányában egy ország, annál magasabb pontszámot kap. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál főként az Eurostat adatait vettük alapul.

3. Infláció változása (0–10 pont)

Az infláció mértéke jól jellemzi, hogy mennyire stabil egy ország gazdasága. Minél kiegyensúlyozottabb, alacsonyabb egy országban a pénzügyi romlás, annál magasabb pontszámot kap. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

4. Háztartások és vállalkozások adósságállományának alakulása (0–10 pont)

Fontos elem egy ország gazdasági stabilitása szempontjából, hogy mennyire vannak eladósodva a háztartások, illetve a vállalkozások. Minél alacsonyabb az eladósodottság szintje, annál magasabb pontszámot kap. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

5. Államadósság alakulása (0–10 pont)

Csak akkor lehet stabil egy ország gazdasága, ha nem bénítja le a magas államadósság. Minél alacsonyabb az adóssága egy államnak, annál magasabb pontszámot kap. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

6. Jövedelmi szint változása (0–10 pont)

Jól jellemzi egy ország gazdasági stabilitását, hogy miként alakul a jövedelmi szint. Ha minél erősebb a növekedés, annál több pontot kap az adott ország. Fontos szempont a pontozás során az is, hogy csökkenő vagy növekvő trend rajzolódik-e ki az elmúlt évek adatai alapján. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

TÁRSADALMI STABILITÁS PONTSZÁMÁNAK ÖSSZETEVŐI

1. Fogyasztói konjunktúra érzet változása (0-10 pont)

A társadalmi stabilitás alapja, hogy a lakosoknak milyen a hangulata, miként alakul a fogyasztói konjunktúra. A pontozás során az Eurostat, a KSH, az OECD, a Statista, a World Bank, a Trading Economics, valamint a The Global Economist adatbázisait vettük alapul. Minél magasabb egy országban a fogyasztói konjunktúra érzet egy országban, annál magasabb pontszámot kap.

2. Munkanélküliség és foglalkoztatottság alakulása (0-10 pont)

A társadalmi stabilitás egyik legfontosabb eleme, hogy miként alakul a munkanélküliség. Minél alacsonyabb a munkanélküliség és magasabb a foglalkoztatottság, annál magasabb pontszámot kap az adott ország. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

3. Intézményi bizalom (0-10 pont)

Alapjaiban befolyásolja egy ország és társadalom stabilitását, hogy milyen az emberek intézményi bizalma. Minél erősebb, annál több pontot kap egy ország. A mutató vizsgálatánál az Eurostat adatait vettük alapul.

4. Párhuzamos társadalmak létezése (0-10 pont)

A bevándorlási válság során vált egyértelművé, hogy nagyon sok országban az integráció alacsony foka miatt párhuzamos társadalmak alakultak ki, de több államban a régóta ott élő kisebbségek miatt is gyakori ez a jelenség. A pontozás során főként az Eurostat, a KSH, az OECD, a Statista, a World Bank, a Trading Economics, valamint a The Global Economist adatbázisait, illetve az adott ország kormányzati oldalait vettük alapul. Minél kevésbé jellemző egy országra a párhuzamos társadalmak létezése, annál több pontszámot kap.

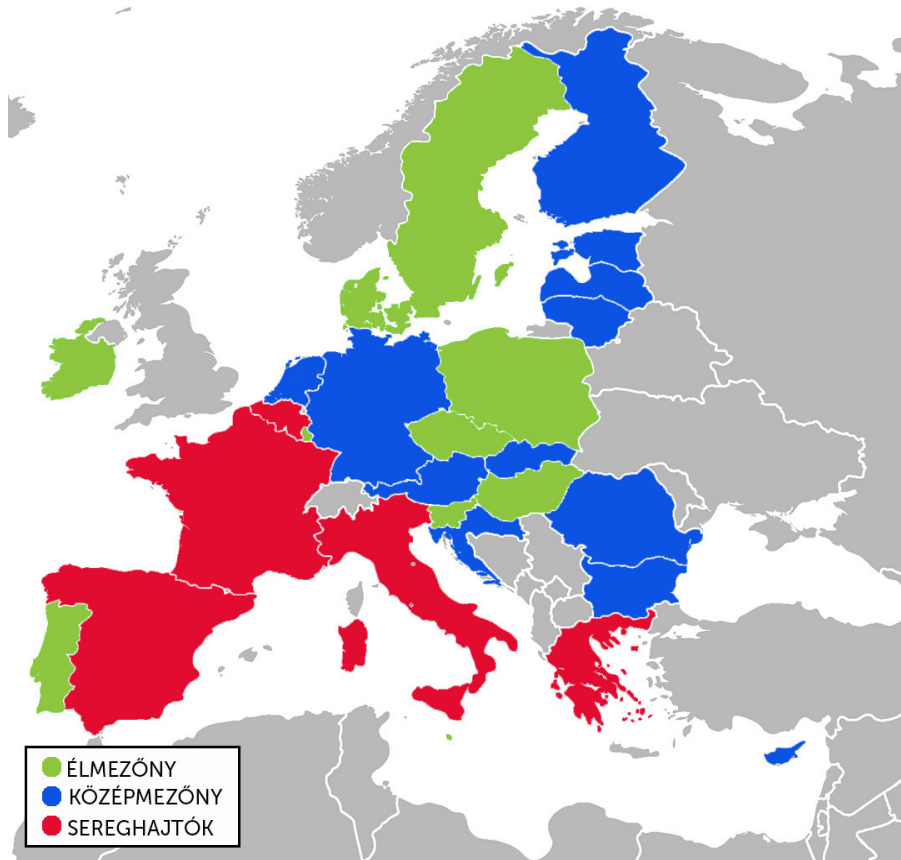
5. Születések és halálozások számának alakulása (0-10 pont)

A társadalom egészsége és stabilitása szempontjából fontos mutató a születések és halálozások, tehát a termékenységi ráta alakulása. Minél inkább képes egy társadalom reprodukálni önmagát, annál magasabb pontszámot kap. A mutató vizsgálatánál főként az Eurostat adatait vettük alapul.

6. Kivándorlás mértéke (0-10 pont)

A társadalmi stabilitást csökkenti, ha magas egy országból a kivándorlás. Minél kisebb a kivándorlás mértéke, annál magasabb pontszámot kap egy ország. A pontozás során főként az Eurostat, a KSH, az OECD, a Statista, a World Bank, a Trading Economics, valamint a The Global Economist adatbázisait, illetve az adott ország kormányzati oldalait vettük alapul.

AZ EURÓPAI STABILITÁSI INDEX 2020–2023 TÉRKÉPEN

zöld: első tíz ország
kék: középmezőny (12 ország)
vörös: utolsó öt helyezett

FOGALMAK

kormányozhatósági válság

Az ideológiailag összeegyeztethetetlen pártok koalíciókényszeréből fakadó politikai instabilitás, kormányzati cselekvőképtelenség.

kríziskonvergencia

A különböző területeken kialakuló válságok (geopolitikai, gazdasági, klimatikus, migrációs, politikai, társadalmi) összeérése, melynek köszönhetően hatásuk kölcsönösen felerősíti egymást.

polikrízis

A nemzetközi kapcsolatokban több válság együttes jelenlétét takarja, ami hagyományos és aszimmetrikus fegyveres konfliktusok, hibrid fenyegetések, gazdasági válságok, népmozgások és éghajlati változások révén áll elő. 2023-ban a fogalmat a *Financial Times* az év szavának választotta.

stabilitás

A szuverén államok belső életének legfőbb jellemzője, amely a gazdasági, társadalmi és politikai stabilitás elemeiből áll össze.

világrendszerváltás

A megelőző világrend szellemi és szerkezeti értelemben vett globális méretű megváltozása.

K

KÖZÉP- ÉS KELET-EURÓPAI
TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOM KUTATÁSÁÉRT
ALAPÍTVÁNY